

PLUTARCO ELÍAS CALLES VE MUSTAFA KEMAL ATATÜRK'ÜN REFORM ÇALIŞMALARI ARASINDAKİ KOŞUTLUKLAR*

Merve USTA

İstanbul Aydın Üniversitesi

Abstract

Plutarco Elías Calles, whose period is known as “el Maximato” and who is nicknamed as “Big Chief of the Revolution”, and Mustafa Kemal Atatürk have a lot in common in terms of the revolutions they fulfilled for their countries. During their sovereignties, both leaders managed a series of renovations that made their countries relatively more prosperous. The periods that they ruled almost overlap and share a lot.

Among others, education is an area in which both countries had quite similar reforms. In those years in Turkey for example, Mustafa Kemal Atatürk held “the law of unification of education” gathering all educational institutions under a single roof, closing small and big dervish lodges and so on. In a similar way, Calles opened a lot of libraries and education centers and presented equal opportunities for students of both sexes. Actually this single renovation in both countries led to other important developments.

The aim of this study is to assert the similarities and results of those novelties mainly. In this regard, this study handles how those revolutions were welcome in both countries and how effective they were on their countries future.

Keywords: *Revolution, reforms, similarities, Turkey, Mexico, Mustafa Kemal Atatürk, Plutarco Elías Calles.*

* Bu makale, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İspanyol Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nın 20-21 Mayıs 2014 tarihinde düzenlediği IV. Uluslararası Dilbilim ve Edebiyat Günleri'nde sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

Özet

Dönemi “el Maximato” olarak adlandırılan “devrimin büyük şefi” lakaplı Plutarco Elías Calles ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün yapmış oldukları reform çalışmalarının arasında öne çıkan birçok benzer yönler bulunmaktadır. Bu iki büyük devlet adamı da kendi dönemlerinde, kendi ülkelerinde bir dizi yenileşme çalışmaları yapmış ve bunlarda oldukça başarılı olarak ülkelerini ileri görece bir refah düzeyine ulaştırmayı başarmışlardır. Hemen hemen aynı döneme denk gelen bu reform çalışmaları birçok yönden birbirine benzer özellikler taşımaktadır.

Bu çalışmanın amacı, iki liderin kendi ülkelerinde gerçekleştirmiş oldukları reform olarak niteleyebileceğimiz bu çalışmaların benzeşen yönlerini, sonuçlarını, her iki ülkede de nasıl algılandığı, nasıl sonuçlandığı ve yine her iki ülkede ne gibi etkileri olduğunu geniş bir şekilde ortaya koymaktır.

Anahtar kelimeler: Devrim, reform, koşutluk, Türkiye, Meksika, Mustafa Kemal Atatürk, Plutarco Elías Calles.

Giriş

1910 Meksika Devrimi sonrasında en önemli devlet başkanlarından biri olan ve Meksika'da “El Turco (Türk)” (Krauze 1995: 54) olarak bilinen Plutarco Elías Calles (1877-1945) Meksika'da 1924-1928 yılları arasında yaptığı başkanlık dönemi süresinde bir dizi reform gerçekleştirmiştir. Plutarco Elías Calles'in bu reform çalışmaları, yine o dönemlerde yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde birtakım reformlar gerçekleştiren Mustafa Kemal Atatürk'ün çalışmaları ile birçok yönden benzerlik göstermektedir. Eğitim, laiklik, demokrasi gibi çeşitli alanlarda yapılan bu reform çalışmalarının coğrafi olarak birbirinden bu kadar uzakta bulunan iki ülkede, ülkeleri için oldukça önemli olan iki büyük devlet adamı, Mustafa Kemal Atatürk ve Türk olduğu iddia edilen Plutarco Elías Calles tarafından nispeten aynı dönemlerde gerçekleşmiş olması oldukça dikkat çekicidir. Bu kapsamda önce Plutarco Elías Calles'in hayatına değinilecek ve ardından Calles'in başkanlık döneminde gerçekleşen reform çalışmaları ile Atatürk'ün ülkemizde gerçekleştirdiği reform çalışmaları arasındaki koşutluk ele alınacaktır.

Plutarco Elías Calles

Meksika'da *El Turco (Türk)* lakabıyla bilinen Plutarco Elías Calles 1877 yılında Meksika'nın kuzeydoğusunda bulunan Sonora eyaletinin Guaymas

şehrinde doğmuştur. Baba tarafından ailesi büyük toprak sahiplerinden ve İspanyol askerlerinden oluşan Calles'in ailesi XVIII. yüzyıl sonlarına doğru Meksika topraklarının kuzeyine yerleşmiş ve zamanla Elías ailesi kuzeydeki toprakların en güçlü ailelerinden biri haline gelmiştir; ne var ki bu zenginlik kısa sürede yitirilmiştir. Gitgide daha da kötüye giden ekonomik durumları karşısında Calles'in babası Plutarco Elías Lucero'nun kendisini alkole verdiği ve evi terk ettiği bilinmektedir. Küçük yaşta anne ve babasını kaybeden Plutarco, Sonora eyaletinin kuzeybatısında bulunan Hermosillo kentinde yaşayan teyzesi María Josefa ve eşi tüccar Juan Bautista Calles'in yanına yerleşmiştir (Macías 1995: 33).

Plutarco burada eniştesi tarafından okula yazdırılmış ve kayıt sırasında eniştesi, Plutarco'ya kendi soyadı olan "Calles"i vermiştir. Böylece artık Plutarco Calles adını kullanmaya başlamıştır (Silva 2002: 12). 1897 yılında babasıyla tekrar karşılaşmaya kadar sadece Calles soyadını kullanmış ve daha sonra öz babasının soyadı olan Elías'ı ismine eklemiştir (12).

Yazar, Carlos Macías Richard, *Vida y Temperamento: Plutarco Elías Calles, 1877-1920 (Yaşamı ve Mizacı: Plutarco Elías Calles, 1877-1920)* adlı kitabında Plutarco'nun Calles soyadını almasını şöyle anlatmıştır:

Plutarco, Hermosillo'da bir okula yazılmıştır. Vaftizinden sonra ilk kez bu çocuğa bir isim verilmesi gerekiyordu ve Don Juan Bautista kendisinden, evlat edindiği oğlunun bilgileri istenildiğinde çok düşünmemiş ve çocuk artık Plutarco Calles olarak okula yazılmıştır. (Macías 1995: 45)

Okula Hermosillo'da başlayan Calles başarılı bir öğrenci olamamış ve okulunu bırakarak ticaretle uğraşan eniştesi Juan Bautista'nın yanında çalışmaya başlamıştır. Bir süre sonra tekrar okula dönen Plutarco eğitime kaldığı yerden devam ederek başarılı bir öğrenci olmuş ve eğitim alanında kendisini geliştirmiştir. 1894 yılında öğretmenlik mesleğine başlamıştır.

Yazar Juan de Dios Bojórquez *Plutarco Elías Calles: rasgos biográficos (Plutarco Elías Calles: biyografik özellikler)* adlı kitabında Plutarco Elías Calles'in okulda zekâsıyla ve çalışkanlığıyla öne çıktığını belirtmiştir. Calles'in bu başarısı Öğretmen Okulu'ndaki (Academia de Profesores) öğretmeni Don Benigno López y Sierra tarafından da gözden kaçırılmamış ve bir gün sınıfın önünde Plutarco'ya şöyle demiştir:

Plutarco, sen bir gün Sonora valisi olacaksın! (Dios Bojórquez 1976: 8)

Öğretmenin getirmiş olduğu bu yorum aslında Calles'in ülkesi için yararlı bir birey olacağına sinyalini vermiş, nitekim Calles 1915 yılında Carranza döneminde Sonora valisi olarak atanmış, dahası 1924 yılı geldiğinde ise Meksika Devlet Başkanı olarak göreve başlamıştır.

1901 yılında ekonomik sebeplerden dolayı öğretmenliği bırakarak ailesiyle birlikte Fronteras kasabasına giden Plutarco Elías Calles burada tarımla uğraşmaya başlamıştır. Bir süre sonra Fronteras'tan ayrılarak Guaymas şehrine yerleşmiştir. Burada Adolfo de la Huerta'nın (1881-1955)¹ da aralarında bulunduğu yeniden seçilmeye karşı olan grupların toplantılarına katılmıştır. 1911 yılında Agua Prieta'ya yerleşmiş ve Agua Prieta'da bizim idari yapımızdaki kaymakamlık görevi benzeri bir idari göreve atanmıştır (Silva 2002: 37). 1915 yılında ise Sonora Valisi olarak görev yapmıştır. 1919 yılında Carranza hükümetinde Endüstri, Çalışma ve Ticaret Bakanı olarak görev almıştır.² Álvaro Obregón'un başkanlık dönemi sırasında ise (1 Aralık 1920 - 30 Kasım 1924) İçişleri Bakanı olarak görev almıştır.

1924 yılında Obregón'un başkanlık süresi dolduğunda ise Obregón tarafından başkan adayı olarak desteklenmiştir. 1924 yılında başkan seçilmiş ve 1928 yılına kadar dört sene boyunca ülkeyi yönetmiştir.

Calles'in yaşamı hakkında değinmek istediğimiz bir husus da önceki bölümde kısaca bahsettiğimiz gibi Calles'in Meksika'da "El Turco" (Türk) lakabıyla bilinmesidir.

Enrique Krauze, *Reformar desde el origen, Plutarco Elías Calles, (Kökten Değişim, Plutarco Elías Calles)* adlı kitabında Calles'in kökeni hakkındaki söylentilerden şu şekilde bahsetmiştir:

(...) bazıları tarafından Calles'in Müslüman kökenli olduğu ileri sürüldü, bazıları tarafından ise Suriyeli olduğu dedikodusu çıkarıldı. Bu yüzden kendisine Sonora'da "El Turco" (Türk) denilir. Meksikalılar için bütün doğu kökenliler Türk olarak bilinir. Dedikodu doğru da olsa yanlış da, Calles'in doğululara özgü yüz hatları olduğu bir gerçektir.

¹ Adolfo de la Huerta: 1 Haziran 1920 tarihinden 30 Kasım 1920 tarihine kadar geçici olarak görev yapmış Meksika Devlet Başkanıdır. 26 Mayıs 1881 tarihinde Sonora'da doğmuştur. Anayasacı hareketin zaferinin ardından, İçişleri Bakanlığı başkâtibi olarak görevlendirilmiştir. Meksika devlet başkanı olmadan önce Sonora Valisi olarak görev yapmıştır. 9 Temmuz 1955 yılında Meksiko Şehri'nde vefat etmiştir.

² Diccionario Porrúa, *Historia, Biografía y Geografía de México (Meksika Tarihi, Biyografisi ve Coğrafyası)*, Editorial Porrúa, S.A., México, D.F., 1964, s. 1173.

(...) dedikodular iftira boyutuna ulaştı. Calles bir Türk devecinin utanç verici soyundan geliyor gibi görünüyordu. Peki, bu saldırıları neden açık ve ihtiyatlı bir biçimde yanıtlamadı? Belki de bu konuya çok önem vermediğinden ya da daha fazla dikkat çekmemek için. Ya da soyunun nereye dayandığı hakkında kendisinin bile kesin bir bilgiye sahip olmadığı için. Ya da muhtemelen sosyal ve dini kökeninin belirsizliğini açıklamayı reddettiği için. (Krauze 2002: 45-46)

Calles ve Atatürk döneminde gerçekleşen reform hareketleri

Türkiye Cumhuriyeti 29 Ekim 1923 tarihinde kurulmuş ve hemen sonrasında Atatürk, Türk milletinin geleceğini tamamen değiştiren bir dizi köklü yenilikler yapmaya başlamıştır. Yaklaşık 10 yıl süren bu dönem boyunca toplumu çağdaş ve yenilikçi bir hale getirmeyi hedeflemiştir. Plutarco Elías Calles de aynı şekilde Meksika’da 1924-1928 yılları arası yaptığı başkanlık dönemi süresinde bir dizi reform gerçekleştirmiştir.

Bu doğrultuda öncelikle eğitim alanında gerçekleştirilen reformlara baktığımızda her iki ülkede de eğitime ne kadar büyük önem verildiğini görebiliriz. Örneğin Türkiye’de Mustafa Kemal Atatürk 3 Mart 1924 tarihinde çıkarmış olduğu Tevhid-i Tedrisat Kanunu³ ile bütün eğitim kurumlarını Milli Eğitim çatısı altında birleştirmiş, tekke ve zaviyeleri kapatmış, eğitimin laik bir yapıya bürünmesini sağlamıştır. İlköğretim gerek kız, gerek erkek öğrenciler için zorunlu hale getirilmiştir. Önceden sadece erkek çocukların okula gitmesine izin verilirken bu yasa ile kız çocuklarına da ilköğretim zorunlu kılınmıştır.⁴ Atatürk “Geleceğin güvencesi, sağlam temelleri olan bir eğitime dayalıdır.” sözüyle de eğitimin ülke için ne kadar önemli olduğunu vurgulamıştır.

Benzer şekilde Meksika’da Plutarco Elías Calles de eğitime çok önem vermiş, bu doğrultuda ülkede birçok kütüphane ve eğitim merkezi açmış ve eğitimin cinsiyet ayrımı yapılmaksızın kız ve erkek öğrenciler için eşit bir şekilde verilmesi için çalışmalar yürütmüştür. 500 kişiden fazla nüfusu olan her yerleşim yerinde yeni okullar açmıştır. Çocukların eğitimi için yeni okullar

³ Tevhid-i Tedrisat Kanunu (Öğretim Birliği Yasası): Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından 3 Mart 1924 tarihinde kabul edilmiştir. Bu kanunla, medreseler kaldırılmış, Türkiye Cumhuriyeti sınırları içindeki bütün okullar, Maarif Vekâleti’ne (Millî Eğitim Bakanlığı’na) bağlanmıştır. Böylece eğitim kurumlarının bir çatı altında toplanması ve eğitimin millî bir nitelik kazanması sağlanmıştır. 2 Mart 1926 tarihinde kabul edilen Maarif Teşkilâtı Kanunu ile lâik eğitime uygun, ilk ve ortaöğretim programları belirlenmiştir. Eğitim hizmetleri, modern bir hâle getirilmiştir. Bundan sonra eğitimi yaygınlaştırmak için hızla ilkokullar, ortaokullar, liseler, yüksek okullar ve bunların yanısıra meslek okulları açılmıştır.

⁴ <http://atam.gov.tr/ataturk-doneminde-kadin-egitimi/> (24.08.2013)

açmasının yanı sıra yetişkinler için cinsiyet ayrımı yapılmaksızın herkesin eğitim öğretim görebileceği eğitim merkezleri kurmuştur. Calles döneminde her yerleşim biriminde bir halk kütüphanesinin ya da en azından bir okuma salonunun açılması teşvik edilmiştir. Calles, eğitime verdiği önemi şu sözleri ile özetlemiştir:

Bu devlette eğitim, “demokrasinin en sağlam dayanağı” olacaktır ve gerici kurumlara karşı halkın uygarlığını ve gelişimini destekleyecektir. (Silva 2002: 63)

Her iki liderin dönemlerinde gerçekleşen gelişmelerden bir tanesi de kadınlar hakları konusunda olmuştur. Calles döneminde kadınların temel eğitimlerini almasını zorunlu kılarken Atatürk de benzer amaçla eğitimde kadın ve erkek eşitliğini benimseyerek kadınların eğitim görme zorunluluğunu vurgulamıştır. Yine Calles demokrasiyi geliştirmek için kadın haklarına önem vermiş kadınların cinsiyetten dolayı maruz kaldığı ayrımları Meksika anayasasına yeni bir madde ekleyerek kaldırmıştır. Aynı amaç doğrultusunda Atatürk de kadınlara seçme ve seçilme haklarını vererek 1935 seçimlerinde 18 kadının ilk kez meclise girmesini sağlamıştır. Her iki liderin yapmış olduğu bu değişikliklerle kadınlar ülke gelişiminde önemli rollere sahip olmuşlardır.

Prof. Dr. Mehmet Necati Kutlu *Bolivar ve Atatürk, Atatürk ve Bolivar* adlı kitabın içinde *Mustafa Kemal Atatürk Hayatı ve Düşünce Yapısı* altbaşlığıyla yazdığı bölümde Türkiye’de gerçekleşen bu yeniliklerden şu şekilde bahsetmiştir:

(...) 1934 yılında kadınlar seçme ve millet meclisine seçilme haklarını kazandılar. Esasen seçim konusu 1930’dan beri gerçekleştirilemeyen bir sürecin sonucuydu. 3 Nisan 1930 tarihinde, yerel yönetimler kanununda gerçekleştirilen bir değişiklikle ilk adım atıldı ve kadınlara yerel seçimlere katılma hakkı tanındı. Kadınlar ilk kez 8 Şubat 1935 genel seçimlerde oy kullandılar ve yasama organına seçildiler. Bu seçimler neticesinde meclise on sekiz kadın milletvekili girdi.” (Nweihed 2009: 95-96)

Meksika’daki duruma baktığımızda, General Plutarco Elías Calles de aynı şekilde kadınlara bir takım hakların tanınmasını sağlamıştır ve bu doğrultuda 1 Ekim 1932 tarihinde Meksika Anayasasına yeni bir madde eklenmiştir. Bu maddeye göre kadınlar Meksika kanunları önünde erkek ile eşit haklara sahip konuma getirilmiş, cinsiyetlerinden dolayı maruz kaldığı bütün kısıtlamalar ortadan kaldırılmıştır. Böylelikle modern hayatın bir gerekliliği olarak kadın,

erkek ile eşit konuma getirilmiş, sosyal, ekonomik ve politik her ortamda önemli roller üstlenmeye başlamıştır. Bu çerçevede kadın evine kısıtlı kalmamış, en önemli sosyal, ekonomik ve politik aktivitelerde rol alabilmiştir. Kadın büyük bir güce kavuşmuştur ve 1884 Meksika Anayasasından kalan eski, gelenekçi kadın modeline bağlı kalmaya devam etmemiştir. (Zevada 1983: 147-148)

Plutarco Elías Calles'in Mustafa Kemal Atatürk'e benzerliği konusunda değinmek istediğimiz bir diğer husus da her iki liderin laiklik görüşü ile ilgilidir. Yazar Ricardo J. Zevada *Calles, el Presidente (Başkan Calles)* adlı kitabında Calles'in, din ve devlet işlerini ayırması konusunda Atatürk'e benzediğinden söz etmiş, bu konuda şu ifadeleri kullanmıştır:

“... Calles dinin büyük ölçüde halkın geri kalmasına neden olduğunu düşünüyordu. Bazıları ise Calles'in din konusundaki bu düşüncesinin onun hiçbir zaman yalanlamadığı sözde Türk kökenli olmasından kaynaklandığını düşünüyorlardı. Calles, Müslüman liderlerden biri olan Mustafa Kemal'e benziyordu: “Gerçekten, Mustafa Kemal ve Calles arasındaki benzerlik şaşırtıcıydı; Kemal'in, Kuran'ın en üstün kanun olduğu bir toplumda, kiliseyi devletten ayırması tıpkı Calles'in ülkede çok sayıda bulunan kiliselerin ve din adamlarının sayısını azaltması gibi kabul edilemezdi. Calles Meksika'daki din sorununu çözmek istiyordu.” (147-148)

Görüldüğü üzere, Plutarco Elías Calles, Mustafa Kemal Atatürk gibi devlet yönetiminde laiklik ilkesini benimsemiştir. Bu doğrultuda kendince önlemler alan Calles, devlet yönetimini kilisenin her türlü baskısından uzak tutmaya çalışmıştır. Bu çağdaşlaşma ve ilerleme çabaları kapsamında Atatürk ve Calles ülkelerinin laik bir yapıya bürünmesini hedeflemiş ve bu doğrultuda din ve devlet işlerini birbirinden ayırmaya çalışmışlardır.

Modernleşme çalışmaları çerçevesinde yine bu kapsamda her iki ülkede de, ordunun siyasetten ayrılmasına yönelik çalışmalar yapılmıştır. Pablo González Casanova, *La Democracia en México (Meksika'da Demokrasi)* adlı kitabında Meksika'daki durumdan şu şekilde bahsetmiştir:

Askeriyenin kontrolünü ve politik eylemlerini kendi iradesiyle sağlaması gerekmektedir. Onları kontrol etmek amacıyla bir takım önlemler alan isimler ise General Calles, General Cárdenas ve General Ávila Camacho'dur. Ordu komutanlarının ve askeri başkanların yetiştirilmesi ise Calles ile başlar. Yine Calles ile askeri kontrol ve disiplin artar, ordunun siyasete karışması engellenir. (González 1965: 51)

Atatürk de aynı şekilde orduyu siyasetten ayırmayı hedeflemiştir. Çünkü Atatürk ordunun siyasete karışması yoluyla, siyasetin bağımsızlığına gölge düşeceğini, ordunun ise siyasal bölünmeler karşısında bu bölünmelerden etkilenerek güçsüzleşeceğini düşünmüştür. (Kongar 2011: 225) Bu doğrultuda, 19 Aralık 1924 tarihinde alınan bir kararla birlikte komutanlara Meclis konuşmalarına katılmama şartı, memurlara ve askerlere ise parlamentoda milletvekili seçilmeden önce görevlerinden istifa etme zorunluluğu getirilmiştir.

Atatürk bu konu ile ilgili olarak şunları söylemiştir:

Bir ordunun cevheri ne olursa olsun, siyasete karışırsa, birlikte hareket ve savaşma yeteneğini temelinden kaybeder. Vatanın savunma gücünü hiçe indirir. Siyasete karışmış bir ordunun, karışmadan önceki disiplini ve savaşma yeteneğini yeniden kazanabilmesi için çok zaman ister. (Cebesoy 1962: 88)

Yine aynı doğrultuda, her iki lider de ülkelerinin demokratik bir yapıya bürünmesine özen göstermişlerdir. Calles bunu 1928 yılında kurduğu Ulusal Devrim Partisi, *Partido Nacional Revolucionario*, (PNR) ile gerçekleştirirken Atatürk 1923 yılında kurduğu *Cumhuriyet Halk Partisi* ile demokratikleşme alanında önemli bir adım atmıştır. Böylelikle Calles 1929 yılında kurduğu Ulusal Devrimci Parti ile devrim faaliyetlerini sürekli hale getirmiş; Atatürk ise Cumhuriyet Halk Fırkasını kurarak bu partinin devrimlere öncülük etmesini sağlamaya çalışmıştır. Her iki lider de bu şekilde ülkelerinde demokrasiyi yerleştirmek ve geliştirmek için uğraşmışlardır. Yine demokrasinin gereği olarak her iki lider daha önce bahsettiğimiz gibi ordu ile siyaseti birbirinden ayırma yönünde çaba göstermişlerdir. Calles hükümeti asker üzerindeki kontrol ve disiplini arttırarak askerın siyasete girişini engellemiş; Atatürk ise meclise katılmayı, askerlerin ordudan istifa etmeleri şartına bağlamıştır.

Yine aynı amaç doğrultusunda, Atatürk 1930 yılında çok partili demokrasiye geçmek için yeni bir siyasi parti kurulmasını desteklemiş ve Paris Büyükelçisi Fethi Okyar'ı (1880-1943) yeni bir muhalefet partisi oluşturmak için görevlendirmiştir. Atatürk'ün düşüncesi ve girişimiyle 12 Ağustos 1930 tarihinde Serbest Cumhuriyet Fırkası kurulmuştur. (Aydemir 2012: 366)

General Plutarco Elías Calles de benzer şekilde 4 Mart 1929 tarihinde Ulusal Devrimci Parti'yi (Partido Nacional Revolucionario) kurmuştur. Bu parti farklı siyasal gruplardan birçok kişiyi bünyesinde barındırmıştır. Aynı zamanda Calles de Atatürk gibi 1928 tarihinde verdiği bir beyanatta muhalif görüşleri çeşitlilik olması bakımından meclise davet etmiştir. Böylece, demokrasi bakımından ülkenin bir adım daha ileri gideceğine inanmıştır.

Ricardo Zevala, *Calles el Presidente* (Başkan Calles) adlı kitabında Calles'in demokratikleşme süreciyle ilgili olarak şunları kaydetmiştir:

Calles'in 1928 Şubat tarihli mesajı, devrimci olsun olmasın, ulusal ya da yerel birçok küçük siyasi partilerin oluşmasına ve bu sayede hükümetin demokratikleşme sürecinde daha hızlı ilerlemesine yardımcı olmuştur. (Zevada 1983: 76)

Her iki ülkenin bu dönemde benimsedikleri dış politikalarına baktığımızda ise her iki liderin de kendi ülkelerinin diğer ülkelerle ilişkilerini, bağımsızlıklarından ödün vermeden dostluk çerçevesinde geliştirmeye çalıştıkları sonucuna ulaşabiliriz. Bu bağlamda, Calles başkanlığı boyunca birçok ülke ile aralarındaki diplomatik ilişkileri geliştirmiştir. Atatürk de “yurtta sulh dünyada sulh” ilkesi doğrultusunda dış ülkeler ile dostluk ilişkileri kurma yanlısı olmuş, bağımsızlık, barışçılık, batıcılık ve gerçekçiliği Türk dış politikasının temelini oturtmuştur. Her iki ülkenin 25 Mayıs 1927 tarihinde Roma’da imzalamış oldukları dostluk anlaşmasını da bu politikanın ispatı olarak değerlendirebiliriz. Calles döneminde Türkiye Cumhuriyeti ile Meksika Devleti arasında 25 Mayıs 1927 tarihinde Roma’da *Dostluk Anlaşması (Tratado de Amistad)*⁵ imzalanmıştır.⁶

Yine sanat alanında da iki ülkede de ele aldığımız liderlerin iktidar dönemlerinde birçok yenilik gerçekleşmiştir. Sanatsal anlamda yaşanan yeniliklerle aynı zamana rastlayan Meksika Devrimi ise birçok sanatçıya ilham kaynağı olmuştur. Sanatçılar yarattıkları eserlerinde 1910 Meksika devrimini yansıtmışlardır. Yine sanatsal anlamda güzel sanatlar binasının açılması, Muralismo sanat akımının ortaya çıkması, açık hava sanat okulunun kurulması örneklerinde olduğu üzere anılan dönemde Meksika’da birçok gelişmeler yaşanmıştır. Ülkemizde de bildiğimiz üzere Cumhuriyet’in ilanından sonra sanat alanında birçok gelişme yaşanmıştır. Bu dönemde resim ve heykel müzeleri açılmış devlet binalarına sanat eserleri koyulmaya başlanmış, geleneksel Türk müziği ile ilgili araştırma çalışmaları yapılmış, batı müziği yaygınlaştırılmış, resim ve heykel sergileri ve müzeleri açılmıştır.

⁵ Dostluk Anlaşması (Tratado de Amistad): Üç maddeden oluşan bu anlaşmanın birinci maddesine göre Meksika Devleti ve Türkiye Devleti ve bu her iki ülkenin vatandaşları arasında sonsuz dostluk, barış ve hoşgörü sağlanacak, ikinci maddesine göre ise her iki ülkenin diplomatik ilişkileri nezaket kurallarına uygun bir şekilde gelişecektir. Son maddesine göre bu anlaşma onaylanacak ve Roma’da her iki ülke tarafından onaylandıktan on beş gün sonra yürürlüğe girecektir. (proteo2.sre.gob.mx/tratados/archivos/TURQUIA-AMISTAD.pdf (26.08.2013)).

⁶ *Informes Presidenciales, Plutarco Elías Calles (Başkanlık Bildirileri, Plutarco Elías Calles)*, Servicio de Investigación y Análisis, México, D.F., 2006, s. 197.

Meksika ve Türkiye’de söz konusu dönemlerde edebiyat alanında da gelişmeler yaşanmıştır. Ülkemizde Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı yazarları, ülkede yaşanan gelişmelere eserlerinde yer verirken, Meksika’da da bu dönemde Devrim Edebiyatı ortaya çıkmış ve Martín Luiz Guzmán, Mariano Azuela gibi yazarlar Meksika’da yaşanan gelişmeleri eserlerine yansıtılmışlardır.

Plutarco Elías Calles’in Meksika’da “El Turco” (Türk) olarak tanınması konusunda ise söylenebilecekler biraz daha sınırlıdır. Bu durumun ispatına ilişkin kesin bir sonuca ulaşamamıza rağmen, önceki bölümde belirttiğimiz üzere birçok kaynakta Calles’in Türk olarak adlandırılması ve bu duruma açıklık getirmemesi birçok yazar ve araştırmacı tarafından dikkat çekici olarak değerlendirilmektedir. Aynı şekilde bazı kaynaklarda Calles’in din ve devlet işlerini ayırması konusunda Atatürk’ten etkilenmiş olabileceğine dair yorumların bulunması Calles ve Atatürk’ün reform çalışmaları arasındaki benzerlikler konusunu araştırdığımız bu çalışmada son derece ilgi çekici somut bir örnek teşkil etmiştir.

Son olarak, Plutarco Elías Calles’in de Mustafa Kemal Atatürk’ün de son derece yakın dönemlerde yaşanan iktidar dönemlerinde ülkelerini çağdaş medeniyet düzeyine yükseltmek için çalıştıklarını ve bu çabalarının birçoğunda koşut unsurlar bulunduğunu kaydetmek yanlış olmayacaktır. Her iki lider benzer dönemlerde ülkelerini daha çağdaş ve yenilikçi kılmak üzere özenli çalışmalar yapmıştır. Her iki büyük devlet adamı Calles ve Atatürk dönemlerinde gerçekleşen bu gelişmeler her iki ülkede de büyük değişim olarak algılanmış eğitim ve kültür alanında gelinen nokta Türkiye ve Meksika’yı oldukça geniş sosyal hakları olan ülkeler haline getirmiş ve bu durum günümüze kadar devam etmiştir.

Kaynakça

- Aydemir, Şevket Süreyya (2012) *Tek Adam Mustafa Kemal (1922-1933)*, Cilt III, Remzi Kitapevi, İstanbul.
- Bojórquez, Juan de Dios (1976) *Plutarco Elías Calles: rasgos biográficos (Plutarco Elías Calles: biyografik özellikler)*, Comisión Nacional Editorial, México, D.F..
- Cáceres, Carlos Silva (2002) *Plutarco Elías Calles*, Editorial Planeta DeAgostini, México, D.F..

- Casanova, Pablo González (2003) *La Democracia en México (Meksika'da Demokrasi)*, Editorial de Ciencias Sociales, La Habana.
- Cebesoy, Ali Fuat (1962) *Atatürk'ün Yüksek Kumandanlık Kudret ve Meziyetleri, Atatürk Görüşler ve Hatıralarla*, İ.Ü. Tıp Fakültesi Talebe Cemiyeti Yayını, İstanbul.
- Diccionario Porrúa (1964) *Historia, Biografía y Geografía de México (Meksika Tarihi, Biyografisi ve Coğrafyası)*, Editorial Porrúa, S.A., México, D.F..
- Informes Presidenciales, Plutarco Elías Calles (Başkanlık Bildirileri, Plutarco Elías Calles)*, Servicio de Investigación Análisis, México, D.F., 2006.
- Kongar, Emre (2011) *Devrim Tarihi ve Toplum Bilim Açısından Atatürk*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Krauze, Enrique (2002) *Reformar desde el origen, Plutarco Elías Calles (Kökten değişim, Plutarco Elías Calles)*, Fondo de Cultura Económica, México, D.F..
- Kutlu, Mehmet Necati (2009) NWEİHED, Kaldone, ROJAS, Reinaldo, *Bolívar ve Atatürk, Atatürk ve Bolívar, Türkiye'deki Venezuela Bolívar Cumhuriyeti Büyükelçiliği Yayınları*, Ankara.
- Richard, Carlos Macías (1995) *Vida y Temperamento: Plutarco Elías Calles, 1877-1920 (Yaşamı ve Mizacı: Plutarco Elías Calles, 1877-1920)*, Fondo de Cultura Económica, México, D.F..
- Zevada, Ricardo J. (1983) *Calles el Presidente, (Başkan Calles)*, Editorial Nuestro Tiempo, México, D.F..

<http://atam.gov.tr>

sre.gob.mx